

כריאוגרפיה היא אמנות יצירת המחול, הכוללת בתוכה תכנים שונים: רעיונות ספרותיים, אבסטרקטיים, מוסיקליים ועוד, הכתובים כולם ב"טקסט" תנועתי. הכוריאוגרף היוצר בוחר את החומרים שלו מתוך אוצר התנועה האינסופי, ובעזרת הרקדן, המוסיקה, התאורה, התלבושות והתפאורה, מארגן אותם לצורה המכילה את התכנים שבוחר.

אמנות הריקוד מתקיימת בזמן הווה בלבד. ברגע שיוֹרד

המסך אין למחול כל זכר, ועקבותיו - אם נשארו כאלה - מתקיימים רק בלבם של הצופים. כמו הצגה וקונצרט, המחול מתחיל ומסתיים בזמן נתון, בנוכחותו של קהל. אולם המוסיקה קיימת בפרטיטורה גם מעבר לזמן הביצוע, המחזה קיים במילים הכתובות, והמחול! לאמנות המחול אין חוקים כתובים, והתפתחו סביבה מושגים תיאורטיים מועטים מאוד, בהשוואה למוסיקה, ספרות, ציור ושירה. לכן קשה לדון בה באופן מילולי בלי להזדקק למטאפורות. מציאות זו היא בוודאי אחד הגורמים לכך שאין כמעט מחקרים בתחום היצירה במחול, ולכך שאין בתחום זה ידע הנרכש לאורך שנים, נדבך על נדבך, כפי שהוא קיים באמנויות אחרות.

כאשר אנו קוראים ספר, אנחנו מוצאים את עצמנו חוזרים וקוראים פסקאות שלא הצלחנו להבין בקריאה ראשונה, אך ברור לנו כי הן מהותיות להמשך. רבים מאיתנו חוזרים וקוראים ספר שאהבנו, בשנייה ובשלישית, ואף רצים לספרייה הוידאו לקחת סרט שראינו בקולנוע והתגעגענו אליו מאז. יש בינינו אפילו כאלה, שקוראים מחזה לאחר שצפינו בהצגה מוצלחת, ולעיתים אנחנו מופתעים למצוא רבדים חדשים במחזה הכתוב, אותם לא גילינו בעת הצפייה הראשונית. אולם מי מאיתנו הולך שוב ושוב לצפות באותה הופעת מחול? מן יתר אמנויות הבמה, משתנה המחול מהופעה להופעה באיכותו הכללית. אולם הצופה חווה את היצירה בזמן נתון ורואה את מה שהוא מסוגל לראות מן המכלול, כך שלא ניתנת ליצירה הזדמנות שנייה. הצופה בא להופעה טעון בציפיות הנובעות מהשכלתו הכללית, מן היצירתיות שבו, ומרוחב אופקיו. עליו לקלוט בעת הצפייה את הבולט והחסוי, השונה והחוזר, הזר והמוכר, המעורר והמאכזב. הוא מתרשם מן היצירה באופן חד פעמי, בפעם הראשונה והאחרונה.

השיר, הציור והפרטיטורה יכולים לחכות במגרה

לגילויים, ואילו הריקוד, אין לו קיום ללא הצגתו בפועל.

המחשבה על יצירה וקהל יש בה דואליזם חריף. מצד אחד, ככל שהכוריאוגרף הוא עמוק, מורכב, רגיש, ייחודי ומוכשר יותר, הרי שהוא גם אדם המוכן לטול סיכון; עיקר מעייניו אינו למצוא חן בכל מחיר, בעיני כל הצופים. מצד שני, קיימות יצירות אמנות שהמוטיבציה שלהן היא לכבוש קהל רחב, בכל מחיר, ולממש את ציפיותיו של הקהל, הבא לראות את מה שהוא מכיר ואוהב. יכולתו של אמן לבחור על פי שיקולים אמנותיים ולא

דווקא מסחריים, היא קריטית לגבי כל סוגי האמנות. זמניותו של המחול שמה מחסום נוסף לחופש הבחירה והיצירה של האמן - מאחר שאם לא יגע בלבו של הקהל בצפייה הראשונה, לא יקבל הזדמנות נוספת.

זמן תהליך היצירה נפגש היוצר עם רקדניו, משפיע ומושפע, מציע הצעות ומבחין הבחנות, מקשיב, מברר, מתחבר ומחבר. למעשה, מדובר ביציאה למסע משותף, בו מפלסים הרקדנים והכוריאוגרף את דרכם ביחד. "קשה לי להפריד את היצירה מהרקדנים. מבחינתי, קריירה מוצלחת היא התחברות נכונה לאנשים ול יכולת למצות את הפוטנציאל שלהם. אני יכול להגיע מעבר לגבולות שלי על ידי ויתור על האמביציה לטובת חיפוש של איכות. חיפוש האיכות כולל גם את הדאגה לאיכות החיים של האנשים שאני עובד איתם, וזה מתקשר לאהבה ולכבוד" (אוהד נהרין).

כשחקר דרווין את צבי הענק באיי הגלאפגוס כתב: "אין לי שום רעיון ברור... אין לי ספרים המרבים ללמדני ואיני יכול להכיל את מה שיש בהם על מה שרואות עיני, לפיכך אני מסיק את מסקנותי שלי, והן מגוחכות להפליא". מעטים הם הכוריאוגרפים בעלי שיעור קומה כזה. כוריאוגרפיה טובה דורשת מן האדם אופקים רחבים ואומץ לב, נוסף לכישורים רבים אחרים:

- < אמירה אישית.
- < יכולת גופנית והבנת התנועה והגוף.
- < יכולת להיות קשוב לנפשו ולתשוקותיו, לתת-מודע ולמוזה בזמן תהליך היצירה, המתקיים בנוכחות אינטנסיבית של אחרים.
- < השכלה מוסיקלית ומוסיקליות.
- < רגישות למכלול, לקומפוזיציה, לשילוב של תחומים.
- < יכולת לבנות אנלוגיות פוריות בין תחומים שונים.
- < ספונטניות, יכולת לשנות תכנון מוקדם בהתאם לסיטואציה משתנה.
- < הכרת היכולות של הרקדנים והבנתן.
- < שפה תנועתית ייחודית.

היום שפות חדשות, שהוא יכול להשתמש בהן בעבודותיו; מצד אחד, זה מעשיר את מאגר הכלים, מצד שני זה מעמיס שפות וכישורים נוספים, שעליו ללמוד ולהבין.

מחול פירושו לנוע, לחולל משהו שנמצא בתנועה ובעשייה מתמדת, חוויה שעוברת לחושינו דרך גופנו. אין אדם שלא רקד ריקודי עם, ריקודי חברה, או הביע באמצעות גופו התפעלות, אהבה או כאב. למעשה, כל רגש נחוה לראשונה דרך התחושה הגופנית, גם הרגשות הנעלים והרוחניים ביותר. כולנו מכירים את תחושות המחנק בגרון והלחלוחית בעיניים הקשורות בעצבות, את האדרנלין הפורץ בגופנו בעת חרדה, ואת התחושות הגופניות הנעימות הקשורות באהבה ובתשוקה. תחושות ומטענים רבים אלה אנו נושאים בתוכנו. כך למעשה, כל אדם פיתח בחייו שפה תנועתית ייחודית לו, המלווה

אותו בחיי היומיום. ישנן גם מחוות תנועתיות משותפות לכל בני האדם וסימני תנועה מסוימים המאפיינים תרבויות מצומצמות יותר.

הביטוי של המחול הוא באמצעות תנועת הגוף. לתנועה כשלעצמה לא תמיד יש משמעות. היא ניסיון לחלוק מחשבה או תחושה - שלא תמיד מובנת עד תומה אפילו לאמן עצמו - עם אחר. כצופים, אנו מחפשים דימויים, הפשטות, פשטות ולפעמים פשטנות, כדי להגיע להבנה.

דבתה של שפת התנועה לחיינו היומיומיים מקרבת אותה אלינו כצופים וכיוצרים, והדבר מאפשר לנו לעיתים להטמיע אותה באופן אינטואיטיבי ולהתרגש ממנה באופן בלתי אמצעי. מצד שני, הצופה שמנסה להבין את שפת התנועה ומחפש רצף מילולי של התרחשות, עלול לחוש תסכול. הריקוד במיטבו מבטא את הבלתי ניתן לביטוי מילולי. לאחר קונצרט אנו לא מצפים מעצמנו להבין את צלילי המוסיקה, אנחנו חווים אותם. "קל יותר" להיות כוריאוגרף אם הצופים פתוחים לקלוט, ליהנות, להתרגש, לחוות ולא לנסות להבין למה התכוון המחבר.

הכוריאוגרפיה היא כמו רגע ההשראה עצמו או המחשבה עצמה, שאי אפשר - וגם אין צורך - להבינה, ובכל זאת היא יכולה לשקף את החיים, ולגרום לחוויה עמוקה.

ה כוריאוגרף צריך להיות בעל יכולת לדמיין חומרים אינסופיים, ולא להיות שבו בגבולות הניסיון והיכולת הגופנית שלו, לבחור מהמכלול מה חשוב באמת, ואפילו לוותר על "תנועות מעניינות", אם אינן חלק אינטגרלי של היצירה. למעשה, כמו ארכיטקט, הוא בונה בניין שלם באוויר, אולם בניגוד לארכיטקט, הוא אינו נעזר בשרטוטים מפורטים, אלא יוצר על פי רוב בדמיונו בלבד.

התנועה משמשת גם כדבק, כתוספת צבע ודגש באמנויות אחרות. תנועת המנצח בקונצרט, הפסנתרן, הכנר, המתופף, וכל נגן אחר, מרתקת אותנו באנרגיה שבה. אנחנו הולכים לראות קונצרט, לא רק לשמוע. תנועת השחקן על במת התיאטרון חשובה ומשמעותית לא פחות מקולו. כיום מופיעה התנועה יותר ויותר במקומה של המילה, עד לפיתוחה המלא בתיאטרון התנועה. גם הציירים והפסלים בודקים באינטנסיביות את גבולותיו ומגבלותיו של הגוף האנושי בצילומים, במיצגים ובעבודות וידיאו המוצגות במוזיאונים. אמנים בתחומים שונים נדרשים היום לחלק מיכולותיו של כוריאוגרף, ובאותה עת, כוריאוגרפים רבים נעזרים בעבודתם במילה ובקולנוע. כיום קשה יותר לקטלג תחומי אמנות בנפרד - מאחר שקיימת יותר אינטגרציה בין תחומי אמנות שונים. לכוריאוגרף יש

"קשה להיות כוריאוגרף"

צופיה נהרין